

Міністерство освіти і науки України

Національний університет водного господарства
та природокористування

Навчально-науковий інститут водного господарства
та природооблаштування

Кафедра геології та гідрології

01-05-198М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до лабораторних робіт з навчальної дисципліни
«Природно-заповідний фонд та заповідна справа»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Конструктивна географія,
управління водними та мінеральними ресурсами»
спеціальності 106 «Географія»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІВГП
Протокол № 5
від 21.12.2021 р.

Рівне – 2021

Методичні вказівки до лабораторних робіт з навчальної дисципліни «Природно-заповідний фонд та заповідна справа» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Конструктивна географія, управління водними та мінеральними ресурсами» спеціальності 106 «Географія» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Гопчак І. В., Басюк Т. О. – Рівне : НУВГП, 2021. – 14 с.

Укладачі:

Гопчак І. В., д.т.н., доцент, доцент кафедри геології і гідрології;

Басюк Т. О., к.геогр.н., доцент, доцент кафедри геології і гідрології.

Відповідальний за випуск: Романів О. Я., к.геогр.н., доцент, завідувач кафедри геології та гідрології.

Керівник групи забезпечення освітньої програми

к.геогр.н., доцент Романів О. Я.

© Гопчак І. В., Басюк Т. О., 2021

© НУВГП, 2021

Зміст

Вступ	3
Практична робота 1. Порівняльна характеристика категорій ПЗФ України та МСОП.....	5
Практична робота 2. Нормативно-правове забезпечення в галузі охорони природно-заповідних територій та формування екомережі.....	6
Практична робота 3. Національні природні парки та їх роль у збереженні ландшафтного та біорізноманіття.....	7
Практична робота 4. Заповідники та їх природоохоронна роль.....	9
Практична робота 5. Заказники, заповідні урочища, пам'ятки природи та їх природоохоронна роль.....	10
Практична робота 6. Штучно створені природно-заповідні об'єкти.....	11
Практична робота 7. Мережа природоохоронних територій Європи....	12
Список рекомендованої літератури	13

Вступ

Метою вивчення дисципліни «Природно-заповідний фонд та заповідна справа» є формування у майбутнього фахівця теоретичних знань про класифікацію природно-заповідних територій в Україні, сучасний стан заповідної справи в Україні та умови створення і функціонування природно-заповідних об'єктів (ПЗО) згідно чинного законодавства України.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення студентів з основними поняттями та нормативно-правовими документами заповідної справи;
- розкриття історичних особливостей та сучасного стану розвитку заповідної справи

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- роль збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку;
- роль "Червоної книги України" та "Зеленої книги України" в обґрунтуванні необхідності створення ПЗО, розробці режиму їх охорони
- сучасні категорії природно-заповідних територій та об'єктів, особливості їх створення та функціонування;
- форми власності і види використання ПЗО та основні засоби їх збереження;
- характеристику ключових природно-заповідних територій та об'єктів України;
- особливості режиму охорони природно-заповідних територій та об'єктів в залежності від їх категорії, рангу та виду;
- правове та економічне забезпечення організації та функціонування природно-заповідного фонду;
- міжнародне співробітництво у галузі охорони природно-заповідних територій та об'єктів.

Практична робота 1

Порівняльна характеристика категорій ПЗФ України та МСОП

Мета: ознайомитись з категоріями природно-заповідних територій та об'єктів України та класифікацією заповідних територій Міжнародного союзу охорони природи.

Завдання 1. На підставі лекційного матеріалу дати відповіді на питання:

1. Назвати категорії територій та об'єктів природно-заповідного фонду України
2. Назвати категорії природно-заповідних територій та об'єктів України, які бувають лише місцевого значення
3. Назвати категорії природно-заповідних територій та об'єктів України, які бувають лише загальнодержавного значення

Завдання 2. Які природно-заповідні території ви знаєте? У вигляді таблиці провести порівняння класифікації заповідних територій за МСОП та класифікації природно-заповідного фонду України:

Таблиця 1

Класифікації заповідних територій

Класифікація заповідних територій за МСОП			Аналог категорії ПЗФ України
Індекс категорії	Назва		
	англійською	українською	

Завдання 3. Дізнатись, які природно-заповідні території знаходяться у межах міста Рівне та прилеглий території.

Практична робота 2

Нормативно-правове забезпечення в галузі охорони ПЗТ.

Мета: ознайомитись з національними та міжнародними нормативно-правовими документами в галузі охорони біологічного та ландшафтного різноманіття

Завдання 1. На підставі лекційного матеріалу дати відповіді на питання: Види міжнародних нормативно-правових документів. Яка відмінність: декларація, конвенція, хартія, кодекс?

Завдання 2. Використовуючи роздатковий матеріал скласти перелік міжнародних і національних організацій, які займаються проблемами охорони природи.

Завдання 3. Провести аналіз активності України у діяльності з охорони природи. Участь України в міжнародних угодах щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття представити у вигляді таблиць:

Таблиця 2

Перелік всесвітніх базових міжнародних нормативно-правових документів про збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Назва, місце, рік підписання документу	Правовий документ щодо участі України	Мета та основні положення документу

Таблиця 3

Перелік всеєвропейських базових міжнародних нормативно-правових документів про збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Назва, місце, рік підписання документу	Правовий документ щодо участі України	Мета та основні положення документу

Перелік регіональних базових міжнародних нормативно-правових документів про збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Назва, місце, рік підписання документу	Правовий документ щодо участі України	Мета та основні положення документу

Завдання 4. Підготувати повідомлення у вигляді мультимедійної презентації про діяльність національних та міжнародних організацій з охорони природи.

Завдання 5. Зібрати інформацію про порушення, які відбуваються на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду міста Рівного та України в цілому.

Практична робота 3

Національні природні парки і регіональні ландшафтні парки та їх роль у збереженні ландшафтного та біорізноманіття

Мета: ознайомитись з категорією національний природний парк та дізнатись про роль національних природних парків у туристичній діяльності України та світу

Завдання для обговорення в аудиторії:

Завдання 1. На підставі лекційного матеріалу дати відповіді на питання: Яка категорія ПЗФ України називається національним природним парком, регіональним ландшафтним парком?

Завдання 2. На контурну карту нанести всі НПП України в порядку збільшення площі. Інформацію про НПП занести у таблицю (роздатковий матеріал).

Завдання 3. Які зони виділяють на території національних парків, а які на території регіональних ландшафтних парків? Інформацію представити у вигляді таблиці:

Таблиця 5

Функціональне зонування території національних природних парків України

Зона	Характеристика

Завдання 4. Назвіть національні природні парки та регіональні ландшафтні парки Рівненської області

Завдання 5. Використовуючи дані Державної служби статистики написати який національний парк приймає найбільше відвідувачів, а який найменше.

Завдання 6. Провести порівняння кількості відвідувань національних природних парків України і іншої країни за вибором

Завдання 7. Підготувати повідомлення у вигляді мультимедійної презентації про діяльність національних природних парків України. При підготовці повідомлення охарактеризувати історію виникнення і розвитку національного парку, його місцезнаходження (адміністративне, географічне), природні умови; статус і завдання; структура території та вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів; функціональне зонування, характеристика зон; основні природні комплекси і рівень їх збереженості; види рослинного і тваринного світу, які охороняються; вказати перспективи розвитку; висвітлити найголовніші результати діяльності парку. Обов'язково додати картосхему парку з зазначенням функціональних зон.

2. Зібрати інформацію про порушення, які відбуваються на територіях національних природних парків.

Практична робота 4

Заповідники та їх природоохоронна роль

Мета: дізнатись про роль заповідників у збереженні унікальних та типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів України та світу

Завдання 1. На підставі лекційного матеріалу дати відповіді на питання:

1. Яка категорія ПЗФ України називається природним заповідником, біосферним заповідником?
2. Чи проводиться функціональне зонування природних і біосферних заповідників?
3. Що таке біосферний резерват? За рішенням якого органу (організації) створюється мережа біогеоетичних резерватів?
4. Які транскордонні біосферні резервати на Україні?
5. Біосферні заповідники, біосферні резервати України та світу у світовій спадщині ЮНЕСКО.

Завдання 2.. На контурну карту нанести всі природні і біосферні заповідники України

Завдання 3. Інформацію про природні і біосферні заповідники узагальнити у вигляді таблиці (роздатковий матеріал)

Завдання 4. На контурну карту нанести існуючі та перспективні транскордонні природоохоронні території. Скільки на даний час у степовій зоні заповідників? В Українському Поліссі? Скільки природних і біосферних заповідників у Карпатах?

Завдання 6. 1. Підготувати повідомлення у вигляді мультимедійної презентації про діяльність заповідників. При підготовці повідомлення охарактеризувати історію виникнення і розвитку національного парку, його місцезнаходження (адміністративне, географічне), природні умови; статус і завдання; структура території та вимоги щодо охорони природних комплексів та об'єктів; основні природні комплекси і рівень їх збереженості; види рослинного і тваринного світу, які

охороняються; вказати перспективи розвитку; висвітлити найголовніші результати діяльності заповідника.

Завдання 7. Зібрати інформацію про порушення, які відбуваються на території Рівненського природного заповідника.

Практична робота 5

Заказники, заповідні урочища, пам'ятки природи та їх природоохоронна роль

Мета: дізнатись про роль заказників, заповідних урочищ, пам'яток природи у збереженні унікальних та типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів України та світу

Завдання 1. На підставі лекційного матеріалу дати відповіді на питання:

1. Які ПЗО називаються заповідними урочищами, пам'ятками природи, заказниками?
2. На які типи поділяються заказники залежно від цільового призначення та необхідного режиму охорони?
3. На які типи поділяються пам'ятки природи залежно від характеру, походження і необхідного режиму охорони?
4. Яких типів бувають заповідні урочища?

Завдання 2. Підготувати повідомлення про можливості здійснення туристичної діяльності на природно-заповідних об'єктах України

Завдання 3. У вигляді мультимедійної презентації підготувати повідомлення про найстаріші дерева України, зокрема про всеукраїнський конкурс "Національне дерево України", про найстаріші дерева світу

Практична робота 6

Штучно створені природно-заповідні об'єкти

Мета: дізнатись про роль штучно створених природно-заповідних об'єктів у збереженні біорізноманіття та туристичній діяльності

Завдання 1. На підставі лекційного матеріалу дати відповіді на питання:

1. Які категорії природно-заповідного фонду називаються дендропарком, ботанічним садом, зоопарком, парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва.

2. Назвати перші ботанічні сади України та світу

3. Найбільш відомі дендропарки України і світу

Завдання 2. Інформацію про штучно створені природно-заповідні території узагальнити у вигляді таблиці:

Таблиця 6

Особливості штучно створених природно-заповідних територій

№	Назва категорії	Мета створення	Зонування
1	Зоопарк		
2	Ботанічний сад		
3	Дендропарк		
4	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва		

Завдання 3. Підготувати есе про перші ботанічні сади світу

Практична робота 7

Мережа природоохоронних територій Європи

Мета: ознайомитись з природно-заповідними територіями Європи.

Завдання 1. На підставі лекційного матеріалу дати відповіді на питання:

1. Пан'європейська екомережа. Історія виникнення поняття екомережі. Які закони України прийнято виключно з проблеми формування екомережі?

2. Основні структурні елементи екомережі.

3. Які категорії земель входять до національної екологічної мережі України?

4. Території відновлення. Що таке резервування природних територій? У чому полягає сучасна криза резервування природних територій?

5. В якій природно-географічній зоні найвищий ступінь репрезентативності тваринного світу у природно-заповідному фонді України

6. На виконання якої конвенції створено Смарагдову мережу і мережу Natura 2000?

Завдання 2. Нанести на карту основні сполучні елементи екомережі України.

Завдання 3. Поясніть відмінності між Смарагдовою мережею і мережею Natura 2000.

Завдання 4. Нанести на карту маршрут "Зеленого поясу Європи", навести коротку характеристику його структурних елементів

Список рекомендованої літератури

1. Грищенко Ю. М. Основи заповідної справи. Рівне : РДТУ, 2001. 241 с.
2. Грищенко Ю. М., Якимчук А. Ю. Природно-заповідні території та об'єкти лісового фонду (організація, охорона, управління) : навч. посіб. Рівне : Волинські обереги, 2007. 144 с.
3. Якимчук А. Ю. Економіка та організація природно-заповідного фонду: Монографія. Рівне : Ред.-вид. Центр НУВГП, 2007. 208с.
4. Заповідники і національні парки України. К. : Вища школа, 1999. 232 с.
5. Заповідна справа в Україні : навч. посіб. / За ред. М. Д. Гродзинського, М. П. Стеценка. К. : Географіка, 2003. 306 с.
6. Заповідна справа в Україні на межі тисячоліть. Канів, 1999. 224 с.
7. Міждержавні природно-заповідні території України./ під заг. ред. Т. Л. Андрієнко. К. : Міжвідомча комплексна лабораторія наукових основ заповідної справи НАН України та Мінекобезпеки України. 1998. 132 с.
8. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення : довідник / Редколегія В. Б. та інші. К., 1999. 240 с.
9. Постанова КМУ Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд від 24 липня 2013 р. № 541.
10. Конспект лекцій з дисципліни “Екологічні мережі”. Кушнірук Ю. С., Яковичина М. С. Рівне : НУВГП, 2011. 38 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/767/>
11. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку. К. : Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Програма Розвитку ООН, Глобальний Екологічний Фонд, 2007. 184 с.

12.Методичні вказівки до виконання практичного заняття „Естетична оцінка природних територій з метою їх заповідання” для студентів напряму „Екологія та охорона навколишнього середовища / Ю. М. Грищенко. Рвне : НУВГП, 2006. 12 с.

13.Пархісенко Л. В., Сесін В. А. Методичні рекомендації щодо проведення естетичної оцінки території з метою заповідання. К. : Державна служба заповідної справи, 2002.